

STEDELIJKE ONDER- EN BOVENBOUW – INTERVIEW MET STELLA LOHAUS EN DENNIS TYFUS

door Lotte De Voeght

Voormalige galeriste Stella Lohaus en kunstenaar Dennis Tyfus leveren al jarenlang, elk op hun eigen manier, een zeer waardevolle bijdrage aan het artistieke leven in Antwerpen. Ze doen hun ding, geheel onafhankelijk van de politieke en culturele beslissingen van de stad. In dit interview wijzen ze op de hiaten in het stedelijke cultuurbeleid en dragen ze enkele constructieve suggesties naar voor.

HET KEURSLIJF VAN DE STAD

Na veertien jaar activiteit sloot Stella Lohaus in mei 2011 haar galerie aan de Vlaamse Kaai. Sindsdien houdt ze zich bezig met het beheer van de nalatenschap van haar vader Bernd Lohaus. Maar ook daarnaast blijft ze zich actief engageren voor de kunst, ondermeer in samenwerking met Ulrike Lindmayr van LLS 387 en met Error One. Dennis Tyfus maakt naast beeldend werk ook muziek, magazines, posters, lp-covers, radioprogramma's en performances. Samen met Vaast Colson is hij is de initiatiefnemer van de vroegere projectruimte Gunther en van de nieuwe Stadslimiet. Onder zijn label Ultra Eczema brengt hij publicaties en lp's uit van bevriende kunstenaars en muzikanten. De praktijken van Lohaus en Tyfus liggen beide ingebed in het Antwerpse stadsweefsel. Hoe ervaren zij zelf hun relatie met de stad? Op het vlak van beeldende kunst ziet Lohaus een verschuiving met vroeger. 'Het belangrijkste stedelijke museum voor hedendaagse kunst is het Middelheim. Vroeger kreeg Middelheim de middelen om ook buiten zijn parkmuren kleinere producties te steunen. Ik denk dan bijvoorbeeld aan de tentoonstellingen in het Hessenhuis.'

Lohaus vindt dat de stad op verschillende vlakken tekort schiet. Niet in het minst financieel. Kleine initiatieven zouden zich met een minimum aan extra ruggensteun veel verder kunnen openplooien. 'Er zijn heel veel kunstenaars die heel veel geven aan de stad. Maar de stad geeft hen niets terug. In de *long run* is dat een onbeschofte houding.' Maar ook de taaie en trage bureaucratie van de stad zit kunstenaars en organisatoren in de weg. Dat ervaart ook Tyfus. 'Met de dingen die we zelf organiseren, eerst met de Gunther en nu met de Stadslimiet, heb ik geen tijd te verliezen. Als iets vandaag kan, wacht ik niet tot morgen.' Bovendien is die bureaucratie allesbehalve transparant. De subsidiepot bestaat uit publiek geld, dus moet de verdeling volgens Lohaus op een heldere manier gebeuren. 'Er is geen duidelijkheid over hoeveel geld er is, waar dat naartoe gaat en waarom. Dat typische stedelijke gekonkelfoes vind ik niet meer van deze tijd.' Ook wat betreft het ter beschikking stellen van infrastructuur verloopt de samenwerking met de stad zeer moeizaam en gelden er evenveel absurde regeltjes. Nu Lohaus na haar leven als galeriste op een andere manier in de stad staat, leert ze ook die zijde kennen. 'De onderhandelingen met de stad voor een project van Error One bleken een ware calvarietocht. Ook toen speelde de bureaucratie een nefaste rol. We kregen niet eens een gratis ruimte, terwijl er zo veel leeg staat.' Tyfus ziet eveneens een stukje vrijzone verdwijnen: 'Leegstaande panden die vroeger konden worden gekraakt, zijn nu beschermd door Camelot. Daardoor wordt alles veel duurder en steeds meer *design*. Kunstenaars met weinig geld worden buiten de stad geduwd.'

DO IT YOURSELF

Zowel Lohaus als Tyfus vinden de steun die vanuit de stad naar beeldende kunst gaat te mager. Het gebrek aan inmenging heeft echter ook het voordeel dat ze gewoon doen wat ze zelf willen en kunnen. Lohaus: 'Het is spijtig dat er voor sommige projecten geen budget is, maar dat wil niet zeggen dat ze er niet komen. Er zijn te veel koppigaards die gedreven zijn om hun ding te doen.' Volgens Tyfus is er dan ook geen tussenweg. 'Je schrijft je in in het spel of niet, het is ja of neen. En als je een neen hebt, dan moet je het zelf doen. Alles wat ik doe in een bureaucratie gieten en elke uitgave moeten verantwoorden, werkt niet voor mij. Ik organiseer projecten omdat die er op dat moment moeten zijn. Ik heb ruimte nodig om te kunnen improviseren en bij te sturen.' En zo zoekt elk initiatief naar eigen bestaansmiddelen. Performances en concerten in de Stadslimiet zijn daarom betalend. In de galerie worden de toegangstickets van honderden mensen gecompenseerd door de verkoop van één kunstwerk. Lohaus: 'Met een galerie dop je je eigen boontjes. Vroeger was kunst per definitie tegen bestaande structuren en politieke inmenging. Het idee om nu met de stad samen te werken, blijft voor sommigen een rare piste.'

In november en december 2012 wordt in LLS 387 een overzichtstentoonstelling georganiseerd met edities en uitgaven van vijftien jaar Ultra Eczema. De aanvraagsubsidie van een paar duizend euro werd afgewezen. Dat is voor Lohaus onbegrijpelijk. 'Ik vind het grof dat de eerste meer klassieke expo, in een gerespecteerde kunstruimte, van een kunstenaar die al vijftien jaar lang zoveel input geeft aan de stad, niet wordt ondersteund. De projecten van Tyfus mobiliseren mensen. Het is prachtig hoe hij dit voor elkaar krijgt.' Ook zonder stadssteun zal de tentoonstelling er komen. Maar zo ontstaat volgens Tyfus de vicieuze cirkel. 'De stad gaat ervan uit dat we het toch doen. Dus waarom zouden ze ons nog ondersteunen? Ik vind dat een vreemde, haast crapuleuze reflex.'

DE ANTWERPSE SCENE

Maar Antwerpen is natuurlijk meer dan het beleid van de stad. Tyfus ervaart een typische energiestroom. 'Ik houd niet van het woord, maar Antwerpen heeft wel een bijzondere en hechte *scene*. Leeftijd speelt hierbij geen rol, want er is een boeiende interactie tussen mensen van zestig en van twintig. Ze bezoeken mekaars shows, hebben allemaal contact met elkaar en organiseren dingen samen. Dat was vroeger zo in de Factor 44, maar nog steeds met Radio Centraal en nu de Stadslimiet. Zij functioneren als een soort glijmiddel in Antwerpen. Momenteel trekken veel galeries weg uit Antwerpen. Dan zullen we wel eens zien wie hier effectief dingen realiseert. Veel jonge kunstenaars trekken naar Berlijn, omdat ze denken dat hét daar zal gebeuren. Maar als je het in je eigen stad niet kan realiseren, kan je er best mee stoppen.'

In Gent was er het S.M.A.K., in Brussel zaten de *non-profit spaces*, maar Antwerpen was tien jaar geleden echt de galeriestad. Vandaag trekken veel galeries naar Brussel. Lohaus: 'Het gaat om fluctuerende bewegingen, onderhevig aan onverklaarbare veranderingen. De stad heeft hier niet noodzakelijk schuld aan. Het is wel zo dat er bij de galeristen jarenlang frustratie heerste over het tentoonstellingsprogramma van het M HKA, dat geen verzamelaars van buiten de stad aantrok.' Ook het HISK trok in 2007 weg uit Antwerpen, wat het landschap nog meer deed verschralen. En hoewel Gent slechts op een boogscheut ligt, vindt Lohaus dit toch een gemiste kans voor Antwerpen. 'Een internationale groep mensen kwam hier eerst studeren en bleef daarna plakken. Dat zien we ook bij de Modeacademie. Deze instroom van kunstenaars uit het buitenland betekende toch een boeiende input.'

KAN HET ANDERS?

De stad is niet rijk, en dat is een feit. Toch niet wat betreft de budgetten voor beeldende kunst. Vijfduizend euro steun is daar al een fortuin. Een kleine bijdrage van de stad kan echter al wonderen doen om andere sponsors over de streep te trekken. Meer transparantie over de beschikbare pot en de verdeelsleutels zou heel wat frustratie kunnen voorkomen. De stad zou het gebrek aan financiële middelen voor een deel kunnen compenseren met het ter beschikking stellen van leegstaande ruimten voor toonplekken en ateliers. Maar vooral de bureaucratie zou volgens Lohaus moeten worden teruggedrongen. ‘De administratie moet veel eenvoudiger. Er zou een soort loket moeten komen waar je op een half uur tijd je verhaal kan doen en waar je met een A4’tje binnen de maand iets op poten kan zetten. Alleen op deze manier kan de stad artistieke experimenten stimuleren.’

Antwerpen investeert maar al te graag in prestigieuze projecten zoals het MAS of de uitbreiding van het Middelheim, terwijl kleine initiatieven onzichtbaar blijven. Meer politieke betrokkenheid zou een belangrijke stimulans kunnen betekenen voor de Antwerpse kunstwereld. Lohaus vestigt haar hoop op een schepen van cultuur die minder inzet op spectaculaire *city marketing*. ‘Het valt me op dat bij een opening van een tentoonstelling in Museum M in Leuven, ook van kunstenaars als Philippe Van Snick, Louis Tobback aan de ingang staat en iedereen persoonlijk verwelkomt. Je voelt hoe dat museum vanuit de politiek wordt gedragen. Dat is een belangrijke symbolische erkenning. Patrick Janssens zie je bijna nooit op een opening in het M HKA, want dat is van de Vlaamse Gemeenschap, en dan eerder in het Middelheim op grote publieksmomenten. Maar de bezoekers maken geen verschil tussen een stedelijk museum of wat van de Vlaamse Gemeenschap is. Dus dat is enorm verwarrend.’ En zou er vanuit de politiek geen ander aankoopbeleid kunnen worden gevoerd? Lohaus: ‘Ik weet niet of andere steden een budget hebben om specifiek kunstenaars aan te kopen uit de eigen regio. Maar ik vind het onvoorstelbaar dat er zoveel goede kunstenaars in Antwerpen wonen en werken en dat daar op institutioneel gebied bijna niets mee gebeurt.’

NIEUWE PERSPECTIEVEN

Nu er minder geld is voor cultuur en bovendien verschillende toonaangevende plekken de deuren sluiten of uit Antwerpen wegtrekken, breken er volgens Tyfus spannende tijden aan. ‘Het is interessant om te zien wie en wat er overblijft. Een goed dossier kunnen schrijven is niet meer genoeg. Een publiek en sociaal engagement worden belangrijker. Binnen de kunstwereld wordt er nogal zuchterig gereageerd en denkt iedereen ineens dat een verhuis naar Brussel de enige optie is. De meeste mensen zijn verwend en vinden dat het maar gewoon moet gebeuren. Terwijl je het natuurlijk *zél*f moet *doen*.’ En daar blijft de stad best buiten? ‘Niet noodzakelijk, maar de relatie tussen artistieke projecten en de stad moet wel anders. Ik ben te voorzichtig om buiten de bestaande context te denken en hier een alternatief voor te stellen. Want dat alternatief kan in mijn ogen alleen maar een heel radicaal, waanzinnig idee zijn.’

Lohaus ziet wel iets in een toekomst van versnippering. ‘Het komt de verscheidenheid van de beeldende kunst ten goede als de stad eerder in tientallen kleine initiatieven investeert, in plaats van enkel in grote projecten. Verzuiling leidt namelijk vaak tot projecten met dezelfde kunstenaars, terwijl vernieuwende praktijken zich afspelen in de galeries en de experimentele ruimten. Soms zijn die interessant, soms niet, maar je krijgt tenminste een productieve *inflow*.

Want hoe kan een avant-garde ontstaan als je niet kan improviseren? Er heerst een enorm sterke tendens om van galleries en *art spaces* normale bedrijven te maken. Zoals ze ook van de kunstenaars de scherpste randen proberen af te vijlen. Als dat gebeurt, is het gedaan met de kunst.'

Lotte De Voeght is redacteur beeldende kunst van het cultuurtijdschrift rekt:verso en redacteur van het S.M.A.K.